

11 (3)

ПАЭЗІЯ

СВЯТЛО Ў ВАЧАХ

Марына НАТАЛІЧ

Сярод россыпу жоўценькіх
дзьмухаўцоў
Толькі адзін аксакал –
На вузлаватай назе
Белая галава.

Кліча яго дзядулем
Гарэзлівая малеча,
Рагоча без дай прычыны:
Самая раніца траўня,
А ён ужо такі сівёнкі!..

Таму ты такая самотная,
Лёгка ластаўка ў небе,
Што ў твайго сябрука
Нават наймення мужчынскага
Няма, не было і не будзе...

Мой каханы,
Лёсам накіраваны,
Што ведаем мы
Пра яго выборы?
То палыну ліне
Ў арабінавае віно,
То ў студні бяздоннай
Пакажа дно.
То пляшчотай апаліць,
То сюсюжаю абвее, –
На вятрах мілосці
Палаю-калюе.
А лёс рагоча,
Стары белачубы,
Як ты нямееш
У адчай ад згубы.

Што мы яму, каханкі,
Не вартыя жалю падранкі,
Кволяя пахі
Без апранахі?
Выштурхне з сэрцавіны кахання –

Ні спагады няма, ні адхлання.
Сэрцайка ўшчэнт разаб'ецца,
А лёс бессаромна смяецца
І шыбуе далей
Шукаць маладзенькую пару –
Забаўку і ахвяру...

Страчаная

Адварніся, любі,
Хмура не сачы,
У чыю далонь я
Магла згубіць ключы...

Я зірнула ў студню,
Як па воду йшла, –
Жоўтая вярэіня
Вочы апякла.
Жоўтая вярэіня
Там, на глейкім тле,
Мой адбітак зыбікі
На празрыстым шкле.
Хто ж мяне сурочыў,
У час які і дзе,
Што канюю кветкай
Ў ледзяной вадзе?

...Не ключы згубіла –
Душу не зберагла,
Кветкай упусціла
У прадонне зла...

Мастаковыя сны

Клопат збуду –
Гуляю ў пацеркі:
Жэмчуг чорны,
Перлінкі белыя.
Ночкі цёмныя,
Ранні імгненныя...

Бог за мной
Падлядае ўпатайкі:
Раптам я што прыдумую новае –
Сіне-светлае,
Пекна-ружовае.

Ён мяне разумее,
Самотную...

Не сястра, не каханка,
Не дачка я табе –
Падчарка.
Не змяя-камяломка,
Не жонка ласкавая –
Яшчарка,
Безабаронная, нецікавая,
стылая,
Вачам – не паглядная,
Сэрцу – не мілая.

Навошта злавіў ты мяне,
Утаймаваў, прыручыў,
Як святло ў вугальку,
Прысабечыў злоўлены пламень,
А потым раптоўна адрываў, скамечыў
Выклікам хлесткім: "Хачу і хлещу!.."
І стаў дом мой – трывушчы камень,
У ім яшчарка залатая схавала душу.

Празрысасць вінаграду – радасць,
Смуглявасць вінаграду – сум,
І вінаватасць далягляду
За вырай нашых лёгкіх дум.

Віна залёны вір і морак,
І патанулы райскі сад,
Зноў вінаграду сыты голад,
Начэй паўднёвых зарпад.

Ўсё гэта там, за даўнім часам,
У снах, у восеньскіх начых,
Дзе я не чайка над баркасам –
Святло ў вачах.

НЕ ДЛЯ БОГА ХАМ БУДУЕ ХРАМ

Васіль ДЭБІШ

Паэт

Анатолію Сусу

Паэт на пожно кінуў слова смела
Не чыстае і вабнае красы,
На дрэвы усохлыя, людзей спадлелых,
На нівы счэзлыя і мёртвыя лясы.

Паэт на пожно кінуў смела слова:
Пачварнае, нібы гадзюкі сык,
Цяжкое, нібы камень стопудовы,
Балючае, як прадсмяротны крык.

Паэт на пожно смела слова кінуў...
Ён плакаў, ды нядоўга... Хай згарыць
Народ – без мовы, без душы – Айчына,
Ўсё, што немагчыма увакрасціць.

З чужыны вяртаюцца дадому
Песні, што дзядуля мне спяваў...
Як пляецца сёння? Невядома...
Пасівелі травы, снег апаў.

Ці зіма, ці восень? Я не знаю.
Знаю, як вялі такой парой

Дзеда на расстрэл. Душа рыдае,
Ды жыве краса ішч кволях мрой.

Дзе-нідзе яшчэ пачуеш слова
Роднае, да болю, хрыпаты...
Хай жыве! – і падаюць аковы.
Беларусь! – лунае Дух святы.

Сабака

Ланцуў я на яго, як звечарэла,
Надзеў. Ён смуткаваў, была няўмом
Няволя. Доўга выў на месяц белы.
Вачыма бліскаў чорнымі, як ноч.

Яго пашкадаваў я і на волю
Зноў адпусціў з ярма, бо гэта грэх.
І завінеў хітрацкі і свавольны
У цемнату сабачы звонкі брэх.

Мы потым сярод клёнаў і гаршын
Гулялі разам доўга-доўга з ім.
Яму чытаў свае натхнёна вершы –
Ён слухаў і ішоць думаў аб сваім...

Восень

Аблятае апошні лісточак.
Шапаціць вецярок з цішыні.

І такія халодныя ночы,
І такія дажджлівыя дні.

Па пустыннай і змрочнай алеі
Я іду. Чую жудасны стук
Малаткоў і сякераў. Чарнее
Хворы ясен з абрубкамі рук.

Сумна так! Сярод гэтых пачварных
Дрэваў – тлушак мне больш не пачуць.
З туманамі злавесня хмары
Нізка-нізка над краем плывуць...

Слабне вера. І не той я сам.
Мне б вярнуць назад дзесятак год...
Не для Бога хам будзе храм –
Дзеля ўцехі гонару свайго.

Смерць наўкол. Людская льецца кроў.
Гінуць душы ў д'яблавым агні.
Ані бляску ў свеце ліхтароў,
І куды ні глянь – суморд і гніль.

Летам – снег, зімой – дажджы, дважджы.
Змушаны я ў зацёмку дзупець.
Край... народ... Ды й ён зусім чужы,
Не магу яго і зразумець...

Свет перавярнуўся на вачох.
Зніклі назаўсёды мары-сны.
І на троне, дзе капісь жыў Бог...
Дэман валадарыць там зямны.

▶ ПАЛІЦА

АГЛЯД НОВЫХ ВЫДААННЯЎ, ПРАПАНАВАНЫ РЭДАКЦЫЯЙ ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКАГА ЧАСОПІСА “ДЗЕЯСЛОЎ”

Шапран С. Васіль Быкаў.
Гісторыя жыцця ў дакументах, публікацыях, успамінах, лістах. – Мінск – Гародня, 2009. – 734 с.: іл. (Т.1-2). – Наклад не пазначаны.

Даследаванне Сяргея Шапрана пра Васіля Быкава – творчы жывіцнік народнага пісьменніка. Своеасаблівы дакументальны летапіс, складзены паводле ўсіх архіўных крыніцаў, занатаваны неабякавым почыркам пільнага даследчыка. Сярод суаўтараў С.Шапрана – сотні сведкаў, сярод якіх імёны А.Адамовіча, Ч.Айтматава, В.Аскоцкага, В.Астаф’ева, Р.Барадуліна, Л.Лазарава, В.Някрасава, А.Твардоўскага, іншых беларускіх, расійскіх і сусветнавядомых твораў. Па словах Рыгора Барадуліна, «можна смела назваць подзвігам працу Сяргея Шапрана ў справе збору матэрыялаў, аналізу творчасці Васіля Быкава. Гэта кніга фактычна – энцыклапедыя творчасці Васіля Быкава».

Завяршае двухтомнік прыпавесць Уладзіміра Някляева «Чмель і вандроўнік», прысвечаная Васілю Быкаву.

А яшчэ кніга, выданая ў серыі «Бібліятэкі Бацькаўшчыны» – «Людзі Беларусі», – сведчанне таго, што маглі б зрабіць за гэты час калектывы дзяржлітаратуразнаўцаў. І – не робяць.

Здзіслаў Сіцька. Утроп Літвы.
– Баранавічы: Баранавіцкая гарадская арганізацыя ГА “ТБМ імя Ф.Скарыны”, 2008. – 324 с.: іл. – Наклад 290 ас.

Утроп – то бок услед, следам – старажытнай Літвы запрашае чытача прайсці аўтар даследавання. Кніга, прысвечаная вет-

лай памяці Міколы Ермаловіча, распавядае пра нашую гісторыю ад першых курганоў да “зыходу” Літвы, пра Ваўкавыск, Гародню і Пінск, пра Навагародскае княства, пра Рагвалодаў род, пра Мяндоўга і Войшалка, распавядае пра хаўтурныя абрады і жаночыя ўборы, прылады тагачаснай працы і зброю, караняцё і геапалітыку, літоўскія летапісы і выдумкі.

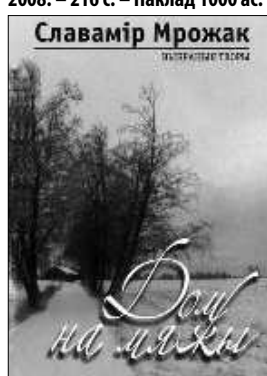
Ліцьвінскі этнас годна працягвае палдзіцца ў беларускіх кнігах, і не спыніць яго, і не стрымаць.

Пясецкі Сяргей. Каханак Вялікай Мядзведзіцы: Раман. Перакл. З польскіх. Ф.Янушкевіча. – Мінск: Выдавец Віктар Хурсік, 2009. – 352 с. Наклад 300 ас.

Адзін з найбольш вядомых твораў народнага аўтара ў Беларусі аўтара ўпершыню быў апублікаваны па-польску ў крывавы 1937 год – і быў вылучаны на Нобелеўскую прэмію. Беларускамоўнаму перакладу – чвэрць стагоддзя. Гэта і кантрабандысцкі дэтэктыў, і летапіс колішняга памежнага Ракава. Над радкамі – лёсы “паразанага краю” і ягоных хыжароў, памкненні, задумы, страты, боль і радасці. І каханкі лёсу ды “воўчыя снежкі” пратаптанья ахоўнікамі бальшавіцкіх парадкаў.

Мрожак Славамір. Дом на мяжы: Выбраныя творы / Уклад. У.Сіўчыкаў. – Мінск: “Радзіёла-плюс”; Вроцлаў: Калегіум Усходняй Еўропы імя Яна Новака-Езёранскага, 2008. – 216 с. – Наклад 1000 ас.

Кніга знакамітага польскага драматурга, яскравага прадстаўніка тэатра абсурду знаёміць беларускамоўнага чытача з яго лепшымі п’есамі (“Стрыптыз”, “Танга”, “Дом на мяжы”) і апавяданнямі (“Леў”, “Лебедзь”, “Слон”, “Апошні гусар”, “У дарозе” і інш.). Захапляльны стыль, мелодыка думак і правакацый, дзе песна не словам, а пачуццям. А да ўсяго – тры выдатных перакладчыкаў: Лявон Баршчэўскі, Вячаслаў Ракіцкі і Марына Шопа.

Кніга з “замежжа”, але такая блізка і родная, нібыта са свайго дому.

Барадулін Рыгор. Выпаў грук у грома з рук: Лапатушкі, цвялілкі, бубнілкі, пацешкі – Мінск: “Радзіёла-плюс”, 2009. – 190 с.: іл. – 3500 ас.

У чароўным паэтычным свеце Рыгора Барадуліна сонечна і гароўліва, зямальна і пазнавальна, летуценна і радасна – і ад узнісласці, і ад гукапісання, і ад фантазіі, і ад звонкасі рыфмаў. І не толькі ад беларускіх: кніга для дзяцей складзена і з аўтарскіх перакладаў з літоўскай, латышскай, эстонскай, польскай, маўдоўскай, грузінскай, армянскай, азербайджанскай, казахскай і таджыксай моў.

Словам, годная анталогія дзіцячай паэзіі.

Вольскі Артур. Выйшаў зайчык пагуляць: Вершы, загадкі. – Мінск: “Радзіёла-плюс”, 2009. – 190 с.: іл. – 3500 ас.

Найлепшае за доўгія гады выбранае дзіцячага паэта, у якім не

песна і дажджу і сонцу, і жуку і вавёрцы, і пачале і зязюлі. Урэшце – і нашай Пагоні:

У Пагоні

скачуць коні

У святальны час.

Гэта едзе

ў зянні-звоне

Сонейка да нас.

Кніга змяшчае таксама і лепшыя пераклады паэта, а таксама можа стаць і вясёлай размалёўкай, калі да чорна-белых ілюстрацый далучацца летуценныя чытацкія алуці.

Друкапісы. Вялікая імправізацыя: паэзія, проза. – Мінск: “Галіяфы”, 2009. – 216 с. – 300 ас.

Ці быў на Беларусі 90-х гадоў мінулага стагоддзя “ранні літаратурны авангард” – распавядае сваімі тэкстамі кніга. Як і пра каго – іншая реч. Ці выказалі ўсё пра тое дзевяці аўтараў пад адной вокладкай – адказаць чытачу, які мае гонар вычгтваць “друкапісы” наноў – з рукапісных і рукамалявальных старонак “першай авангардавай перыяды беларускай літаратуры”.

Бум-бам-літ, ды й толькі.

Вайцшонок Марыя. Серпень. Мінск: Логвінаў, 2009. – 96 с. – Наклад 300 ас. (Кнігарня “Наша ніва”).

Найбольш арганічная кніга паэзіі года. Арганічная зместам, задумай, пафасам, настроем, гукапісам: бо напісаная за адзін рушлівы месяц серпень – у адным месцы, у адзін час. Маланкі, гром, ранішнія песні, лясныя травы і вясковыя мужчыны, са-

лавей у садзе, фіранка на вакне, стук яблыка аб зямлю і дарагія ўспаміны. Успаміны колішняга празаіка, спакушанага жыццёвай паэзіяй.

Лёлік Ушкін. Левым вокам: Фэльетоны, гумарэскі, карыкатуры. – Вільня: Інстытут беларусістыкі, 2008. – 146 с. – Наклад 300 ас. (Кнігарня “Наша ніва”).

Кніжны пачын “піянера беларускага анархісцкага руху”, сатырыка і карыкатурыста стаў у адначас і мініанталогіяй “нашаніўскага” гумару. Нават мацней, чым гумару: пародыі, карыкатуры. Яна можа стаць “смейнай” гісторыяй сучаснай Беларусі і яе блізкага замежжа. Таленавіта праілюстраванай і занатаванай – хоць і левым, але глыбокім вокам.

Цвірка В. У. Кароткая граматыка шведскай мовы. – Мінск: “Радзіёла-плюс”, 2009. – 88 с. – Наклад 1000 ас. (Серыя “Беларускія Еўраграматыкі”).

Беларусь і Швецыя маюць даўнюю гісторыю ўзаемадчынненняў. У нашай краіне існуе нязменная цікавасць да шведскай культуры, а таксама да шведскай мовы, якая належыць да ўсходнескандынаўскай падгрупы сучасных германскіх моваў.

Той, хто цікавіцца шведскай мовай і хоча авалодаць ёю, патрапіць у свет шведскага алфавіту і гукаў, марфалогіі і сінтаксісу, а таксама шведскіх фразеалагізмаў...